

Nr 27.

Ankom till Riksdagens kansli den 8 maj 1911 kl. 8 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående särskild godtgörelse åt ordförande i kommunalnämnd.

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 185, har herr *Berggren* hemställt,

»att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta fullständigt utreda, huruvida och under hvilka villkor det må kunna tillkomma kommun å landet att åt ordförande i kommunalnämnden anslå särskild godtgörelse för med uppdraget förenade besvär och kostnader, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill den sålunda skedda utredningen kan föranleda.»

Till stöd för sitt förslag har motionären anfört följande:

»Vid förra årets riksdag tillät jag mig väcka en motion, nr 82, hvori hemställdes, att Riksdagen ville besluta, att § 51 i förordningen, om kommunalstyrelse på landet skulle erhålla följande ändrade lydelse:

Vid kommunalnämndens sammanträden förer ordföranden protokoll
— — — — —
vårdar nämndens handlingar och håller öfver dem register, allt mot den godtgörelse för hans besvär, skrifmaterialier, postporto samt skrifvare- och räkenskapshjälp, som af kommunalstämman anslås.

Konstitutionsutskottet, dit motionen hänvisats, afstyrkte densamma.

Herrar Staaff m. fl. hade emellertid till utskottets utlåtande fogat en reservation, hvori hemställdes, att Riksdagen i anledning af den väckta motionen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl.

Maj:t täcktes låta fullständigt utreda, huruvida och under hvilka villkor det kunde tillkomma kommun å landet att åt ordförande i kommunalnämnden anslå särskild godtgörelse för med uppdraget förenade besvär och kostnader, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill den sålunda skedda utredningen kunde föranleda.

Vid ärendets behandling i kamrarna framställdes intet yrkande om bifall till motionen, utan endast till den afgifna reservationen, som också i Andra kammaren antogs med 114 röster mot 83, hvaremot den i Första kammaren afslogs med 107 röster mot 18, som voro för bifall.

Den utgång frågan sålunda fick i Första kammaren innebär föga hopp, att den nu kommer att mötas af mera förståelse i denna kammare. Men då den likväl återigen upptages, beror det därpå att jag ej kunnat inse riktheten af de skäl, som konstitutionsutskottet anfört för sin afstyrkande hemställan, och hvilka torde varit afgörande för Första kammarens votum.

Det första af dessa skäl är, att utskottet hyste betänkligheter mot att rubba den för vår kommunala själfstyrelse utmärkande grundsatsen, att de kommunala uppdragen såsom förtroendesysslor böra fullgöras utan ersättning för därmed förenadt arbete. I detta uttalande är jag så till vida ense med utskottet, att denna i sig själf goda grundsats ej bör utan trängande behof rubbas. Något annat har ej heller varit ifrågasatt. Men förhållandena ha sedan kommunallagarnas tillkomst utvecklat sig därhän, att grundsatsen i visst fall måst frångås. Detta har skett i fråga om ordföranden i kommunalnämnden, åt hvilken numera allmänt utbetalas ersättning för åt kommunen utförd arbete. Grundsatsen att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oaflönade har genom vedertagen praxis väsentligen rubbats. Här är ej fråga om att införa något nytt i kommunernas styrelse, utan endast att bringa kommunallagen i öfverensstämmelse med ett förhållande, sådant det till följd af nödvändighetens makt format sig.

Vidare säger utskottet sig icke finna, att afgörande praktiska skäl för det i motionen framställda förslaget af motionären förebragts eller eljest föreligga. Detta är utskottets andra skäl för motionens afstyrkande. Gentemot utskottets här uttalade uppfattning vågar jag hysa en annan. En mycket utbredd praxis har utbildat sig i strid mot tydlig lag. Häre synes mig ligga ett missförhållande, som bör afhjälpas, och därvid erbjuda sig tvenne tillvägagångssätt. Det ena är att återföra praxis till öfverensstämmelse med lagen och det andra att ändra lagen till öfverensstämmelse med praxis. Vidkommande det första sättet torde det visa sig alldeles omöjligt att kunna åstadkomma en förändring af praxis. Det arbete, som i större kommuner åligger ordförandena i kommunalnämnderna, är af den kräfvande och omfattande beskaffenhet, att ingen, med känsla för hvad som är rätt och billigt,

vill eller kan sätta i fråga, att de skola utföra det utan ersättning. Åtskilliga tjänstemän, t. ex. en del präster, ha ej större arbetsbörla än den, som hvilar på mången kommunalnämndsordförande. Mer och mer arbete hopas också på dessa förtroendemän. Det torde vid sådant förhållande få anses orimligt, att de städse skola förbli oaflönade.

Praxis kan sålunda ej återföras till öfverensstämmelse med lagen, men kan det ej ske, återstår blott det andra sättet, nämligen att ändra lagen efter praxis. Någon annan praktisk lösning af frågan torde knappast finnas.

En och annan torde emellertid vara mest böjd för att låta det gå som det går. Därpå ha inga olägenheter försports, säger man. Men för det första kan sättas i fråga, om det är lagstiftare fullt värdigt att resonera på dylikt sätt. Är det ej så, att de företrädesvis böra hålla på lagarnas efterlefnad. För det andra är det ej så alldeles säkert, att inga olägenheter gjort sig kännbara genom nuvarande lagbestämmelse. Beslutar t. ex. kommunalstämma att tillerkänna ordförande i kommunalnämnden ersättning för arbete och besvär, som följa med uppdraget, tvingas stämmans ordförande att protokollera beslutet antingen så, att hvad protokollet därom innehåller står i öfverensstämmelse med stämmans beslut, men strider mot stadgandet i 51 § af ifrågavarande förordning, eller så, att det till formen öfverensstämmer med detta stadgande, men står i strid med verkliga förhållandet. Somliga torde ej vilja tillmäta detta någon vidare betydelse, för andra åter torde det framstå som en olägenhet af väsentlig art. Deras rättskänsla känner sig därpå kränkt.

Slutligen uttalar utskottet den farhågan, att ett godkännande af motionärens förslag skulle leda till att yrkanden på ersättning för åtskilliga andra kommunala förtroendeuppdrag skulle framställas. Det kan ej falla mig in att bestrida, att icke sådana yrkanden kunna framledes framkomma, helst det är känt, att yrkande af dylikt slag i icke så få fall, med lagens nuvarande lydelse, redan framställts och bifallits. Att en lagändring af här åsyftad beskaffenhet skulle i nämnvärd mån inverka på detta förhållande förefaller mig osannolikt. Det torde i detta sammanhang tillåtas mig påpeka, att en lagbestämmelse, som i visst fall ej kan efterlefnas, förlorar i kraft och lämnar plats för godtycke.

Att man vid här ifrågasatta lagändring, mot hvilken betänkligheter uttalats, iakttager nödig försiktighet, det finner jag naturligt. Jag instämmer därför i reservanternas förslag, att, innan denna lagändring företages, först bör undersökas, i hvilken omfattning det förhållande, som här förut framhållits, redan vunnit häfd, och därvid tagas i betraktande såväl förhållandena inom olika delar af landet som ock den inverkan kommunernas större eller mindre utsträckning och folkmängd kunna antagas ut-

öfva. Uppenbart är emellertid, att en dylik undersökning endast kan utföras genom Kungl. Maj:ts försorg. Skulle efter verkställd undersökning en författningsändring visa sig behöflig, torde kommunernas rätt att utan inskränkning anslå arfvode åt ordförandena i kommunalnämnderna böra så begränsas, att däraf befarade missbruk på ett betryggande sätt förebyggas.»

**Utskottets
yttrande.
Historik.**

Frågan om rätt för kommunalnämndsordförande att uppbära ersättning för sitt arbete var år 1900 föremål för Riksdagens pröfning. I en inom Andra kammaren väckt motion föreslog nämligen herr A. Johansson i Möllstorp, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under ompröfning, huruvida icke sådan ändring af § 51 i förordningen om kommunalstyrelse på landet kunde vidtagas, att ordförande i kommunalnämnd och fattigvårdsstyrelse måtte äga rätt att uppbära lön för sin tjänst, samt att härom aflåta förslag till Riksdagen. Motionären påpekade till en början, att ej i andra fall än de, som omförmälas i § 41 i förordningen om kommunalstyrelse på landet, afsägelse är medgifven från sådana både arbetsamma och svårskötta uppdrag som ordförandeskap i kommunalstämma, kommunalnämnd och fattigvårdsstyrelse, hvilka i allmänhet, om befattningarna skola på ett tillfredsställande sätt fullgöras, taga mycken tid i anspråk. Om det vore så, att det ålåge samtliga röstberättigade att i tur och ordning sköta dylika menighetsbestyr, vore det mindre att säga därom, att de skola fullgöras utan annan ersättning än för skrifmaterialier, postporton m. m. Men så är icke förhållandet. Vissa medlemmar af kommunen äro på grund af sitt arbete och sin tjänst befriade från sådana kommunala uppdrag, och många andra kunna ej väljas därtill af det skäl att de sakna nödiga förutsättningar att sköta dessa befattningar. Emellertid hafva *alla* medlemmar af en kommun fördel och intresse af att dessa kommunala befattningar väl skötas. Det har händt ganska ofta, att personer mot sin vilja och sina egna berättigade intressen påtvingas dylika svåra uppdrag utan att vara i besittning af förmåga att sköta desamma, hvarför de af egna medel nödgas att betala en annan person för befattningens bestridande. En sådan extra beskattning vore efter motionärens mening icke rättvis. Härtill komme andra omständigheter. Dels hade den ekonomiska utvecklingen fört med sig, att jordbrukaren och yrkesidkaren måste för att kunna existera begagna sin tid och hela sin energi till eget arbete, hvarför någon tid för honom till skötande af större allmänna göromål icke blefve öfrig, dels hade också efter kommunalförordningarnas utfärdande kommunens uppgifter i väsentlig grad vuxit och i följd däraf arbetet ökats för kommunalnämndens ordförande. Betydelsen af dessa sakförhållanden kunde ej

förringas däraf, att de förutnämnda uppdragen varit eller måhända ännu kunde betraktas som förtroendeuppdrag, och efter motionärens uppfattning kunde man ej bestrida det rättskraftvet att ett tungt och mångårigt arbete för det allmänna, hvaraf alla inom samhället hafva gagn, och som icke kan utföras utan afsevärda uppoffringar af den enskilde, borde af allmänheten betalas. Lagutskottet hemställde i sitt öfver motionen afgifna utlåtande om afslag å densamma. Dels skulle efter utskottets åsikt förslaget antagande på ett betänkligt sätt rubba den princip, som genomginge vårt kommunala förvaltningssystem, att de kommunala förtroendeuppdragen fullgjordes utan ersättning för därmed förenadt arbete, dels hade ej heller något praktiskt behof, såvidt utskottet kände, gjort sig gällande, och det mötte i allmänhet ej några svårigheter att finna personer, villiga och lämpliga att bekläda ordförandebefattningarna i kommunalnämnd och fattigvårdsstyrelse. Utskottets afstyrkande hemställan bifölls af bägge kamrarna utan votering.

Vid nästlidna års riksdag framställde, som i förevarande motion omnämmts, motionären förslag om ändrad lydelse af § 51 i förordningen om kommunalstyrelse på landet. Till stöd för sitt förslag anförde motionären, att kommunalnämndsordförandens arbetsbörda i hög grad vuxit, så att i ett stort antal kommuner, särskildt vissa tider af året, ordföranden är dag efter dag upptagen af kommunalt arbete. Äfven om han skulle använda sig af den skrif- och räkenskapshjälp, hvartill han är berättigad, måste han icke desto mindre ägna en betydlig del af sin egen tid åt uppdragets fullgörande och på grund däraf kunde det knappast på allvar sättas ifråga att påtvinga någon ordförandeskapet i kommunalnämnd utan ersättning. Efter motionärens erfarenhet hade också den i kommunallagarna tillämpade grundsatsen, att kommunala förtroendeuppdrag skola vara oaflönade, för längesedan allmänt frångåtts beträffande ordförande i kommunalnämnd. I de flesta åtminstone större kommunerna ansloges numera medel till hans aflöning. Detta skedde under något växlande form, i det anslaget angafs utgöra än aflöning åt ordföranden, än ersättning för skrifvare och räkenskapshjälp, ehuru det vore väl känt att ordföranden ej begagnade sig af sådan. Det hade varit en tvingande nödvändighet för kommunen att åsidosätta kommunallagarnas tydliga stadgande. Ordförandeskapet i kommunalnämnden vore af den betydelse för kommunen, att det låge vikt på att därtill erhålla dugliga och lämpliga män. Om berörda stadgande noggrant iakttoges, skulle följden blifva den, att kommunerna ständigt nödgades byta om ordförande i kommunalnämnden, hvilket skulle vara till skada för ett ordentligt och insiktsfullt handhafvande af de kommunala angelägenheterna. Dessutom skulle man vara nödsakad att vid val af ordförande ständigt hålla sig till inom kommunen varande förmögnare personer, som hafva råd att utan er-

sättning offra tid och krafter åt skötande af förtroendeuppdraget. Motionären framhöll slutligen att någon fara ej kunde uppkomma af att bevilja kommunalnämndsordförande arfvode, då kommunerna antagligen ej komma att bestämma så stora ersättningsbelopp, att de i sig innebära något lockande. — Hvad 1910 års konstitutionsutskott i sitt utlåtande öfver motionen anför, och hvad kamrarna i anledning därpå beslöto, därom har motionären i sin ofvan intagna motivering erinrat.

Dessutom torde det förtjäna att omnämnas, att frågan om ersättning för kommunalt arbete i allmänhet vid ett föregående tillfälle varit föremål för riksdagens pröfning. Vid 1909 års riksdag yrkade herr Tengdahl i en af honom med flere instämmanden väckt motion att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära utarbetande och framläggande för Riksdagen af förslag till revision af kommunallagstiftningen. Bland andra synpunkter, som vid ett sådant revisionsarbete borde beaktas, framhöll motionären, att principen om gratisarbete af kommunalmännen åtminstone såtillvida borde brytas, att kommunerna tillerkändes rätt att själfva afgöra, huruvida kommunala uppdrag borde ersättas, och eventuellt äfven genom ett åläggande för större kommuner att betala för dylika uppdrag, respektive för vissa uppdrag med drygare arbetsböda. Lagutskottet, som i sitt i anledning af nämnda motion afgifna utlåtande icke särskildt berörde frågan om ersättning för kommunalt arbete, afstyrkte motionen under hänvisning till de utredningar rörande vissa af de i motionen afsedda frågor på den kommunala lagstiftningens område, som igångsatts dels af Stockholms stad, dels af svenska stadsförbundet. I afgifven reservation hemställde herr Lindhagen, att Riksdagen i anledning af motionen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga i öfvervägande, huruvida och i hvad mån organisationen af städernas förvaltning behöfde undergå revision, samt för Riksdagen framlägga förslag till de ändringar i kommunalförfattningarna för städerna, hvartill detta öfvervägande kunde föranleda. Bägge kamrarna biföllo utskottets hemställan, Första kammaren utan votering och Andra kammaren efter votering, därvid 103 röster afgifvits för utskottets och 81 röster för reservantens hemställan.

*Innebörden
af kommunala
förtroendetjänster.*

Af ofvanstående redogörelse för frågans föregående behandling inom riksdagen torde framgå, att å ena sidan motionärerna ansett, att uppdraget att vara kommunalnämndens ordförande kan i vissa kommuner vara af så tidsödande beskaffenhet, att särskildt arfvode därför bör utgå, men å andra sidan att de utskott, som afgifvit utlåtande öfver de särskilda motionerna, framhållit det betänkliga i att rubba den för den svenska kommunalstyrelsen utmärkande principen, att kommunala förtroendeuppdrag äro oaflönade.

Den kommunala själfförvaltningen torde väsentligen kunna anses be-

stå däruti, att medborgarna inom ett visst afgränsadt område hafva en styrande och förvaltande befogenhet i vissa gemensamma angelägenheter under statens öfverhöghet. Dessa styrande och förvaltande befogenheter utöfvas i regeln af kommunalmedlemmarna själfva, och förutsättningen härför torde vara, både att handläggningen af de kommunala ärendena ej erfordrar någon särskild fackbildning och att arbetet för de gemensamma intressenas tillgodoseende fördelas bland så många af kommunens medlemmar, att den med ett kommunalt uppdrag beklädde kan utöfva sin borgerliga näring utan att i väsentlig mån hindras därutinnan. Detta förhållande synes vara en af de väsentligaste orsakerna till den såväl i Sverige som i många främmande länder för den kommunala själfstyrelsen utmärkande principen, att kommunala förtroendeuppdrag äro oaflönade.

Om emellertid ett kommunalt uppdrag i följd af samhällets utveckling fått den omfattning, att det för sin utöfning tager en betydlig del af den kommunale förtroendemannens tid i anspråk, synes det utskottet, att det ej kan mot ett framställt kraf på ersättning för med sådant uppdrag förenadt besvär utan vidare anföras, att kommunala förtroendeuppdrag böra i följd af sin natur vara oaflönade. I hvarje särskildt fall torde böra pröfvas, huruvida en viss kommunal förtroendebefattning med hänsyn till sin arbetsbörda är af så tidsödande beskaffenhet, att samhället ej skäligen kan af den med sådant uppdrag beklädde kräfva arbete i samhällets tjänst utan ersättning. Det kommunala uppdraget torde ej förlora sin egenskap af förtroendeuppdrag, om särskild ersättning därför beviljas. Detta uppdrags karaktär består väsentligen däri, att kommunalmedlemmarna äga att fritt välja den, till hvilken de hysa förtroende, och att efter den i kommunalförfattningarna stadgade valperiodens utgång antingen förnya uppdraget eller därtill utse någon annan. Det torde därför kunna anses föreligga en inskränkning i denna kommunalmedlemmarnas fria valrätt, om uppdraget i följd af samhällets utveckling fått den omfattning, att icke andra personer än de, som äro i en ekonomiskt oberoende ställning, kunna utan ersättning åtaga sig uppdraget.

På grund af det nu anförda finner sig utskottet i anledning af den förevarande motionen först böra undersöka, huruvida kommunalnämndens och särskildt kommunalnämndsordförandens arbetsbörda numera kan anses vara af den omfattande beskaffenhet, att särskildt arfvode därför bör ifrågasättas.

Ett särskildt verkställande organ inom de svenska landskommunerna infördes först genom socknenämndsinstitutionen enligt förordningen den 29 augusti 1843. Dess uppgift var dock mycket begränsad. Socknenämndens arbetsbörda.

den skulle hafva inseendet öfver allmänna hälsovården samt handhafva vissa ordningsangelägenheter och mindre viktiga till dess omedelbara handläggning anvisade ärenden. Därutöfver hade socknenämnden ingen annan bestämd verksamhet sig anvisad än att ombesörja och verkställa hvad menighet ville åt socknenämnd uppdraga i fråga om sådana gemensamma ekonomiska angelägenheter, som icke tillhörde ämbets- eller tjänstemans befattning. Genom särskilda författningar öfverlämnades emellertid några viktigare angelägenheter under de följande decennierna åt socknenämndens handläggning. Sålunda uppdrogs genom förordningen angående fattigvården i riket den 25 maj 1847 förvaltningen i fråga om fattigvården på landet åt socknenämnden, och genom förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin och andra brända och destillerade spirituösa drycker den 18 januari 1855 fick socknenämnden inseendet öfver brännvinshandeln inom landskommunerna.

Kommunalnämnden i 1862 års förordning om kommunalstyrelse på landet intager samma ställning som socknenämnden enligt 1843 års förordning, men fick betydligt vidgade befogenheter. Kommunalnämndens principiella ställning i den kommunala själfförvaltningen angafs i § 6 af 1862 års förordning: »Kommunens beslutande rätt utöfvas — — — i kommunalstämma eller genom kommunalfullmäktige. Verkställighet och förvaltning tillkomma en kommunalnämnd eller andra för särskilda verkställighetsåtgärder utsedda styrelser eller personer.» Den kommitté, som hade sig uppdraget att afgifva betänkande och förslag till förordningar om kommunalstyrelse, afsåg också att inrymma åt kommunalnämnden befogenhet att utgöra kommunens högsta verkställande organ, med rätt att utöfva tillsyn öfver verkställigheten af alla beslut, äfven om denna var anförtrodd åt särskilda styrelser eller personer. »Kommunalnämnden, med sin rätt att äska kommunalstämmans sammankallande och vid densamma initiera frågor och förslag», anförde kommittén i sitt betänkande, »skulle sålunda komma att utgöra det drifvande hjulet inom kommunen och det ständiga centrum för dennes själfverksamhet. Hvad till verkställigheten af kommunalbesluten kan höra skulle kommunalnämnden ombesörja antingen genom vidtagande af omedelbara åtgärder eller ock genom utöfvande af tillsyn öfver de styrelser eller personers förvaltning, hvilka af kommunen i vissa fall eller för särskilda ändamål kunnat blifva till verkställare utsedda, hvarjämte såsom en särskild sida af denna kommunalnämndens verksamhet särskild tillsyn öfver förvaltningen af kommunens gemensamma egendom framställer sig i naturlig förening härmed; och då en till själfverksamhet berättigad personlighet, såsom kommunen är, icke kan undgå utgifter, hvilka åter förutsätta inkomster, har hela bestyret med debiteringen

och uppbörderna af kommunalutskylderna äfven blifvit åt nämnden öfverlämnadt, med skyldighet att iakttaga, hvad därom under 5:te afdelningen säges.» I öfverensstämmelse med denna uppfattning hafva kommunalnämndens befogenheter angifvits i § 38 i förordningen om kommunalstyrelse på landet: »Kommunalnämnden tillhör att: ombesörja verkställigheten af kommunalstämmans eller fullmäktiges beslut i alla de fall, där ej sådan verkställighet åt särskildt därtill utsedda styrelser eller personer blifvit uppdragen; hafva öfverinseende öfver de för särskilda verkställighetsbestyr utsedda styrelsers eller personers förvaltning; hafva tillsyn öfver värden och förvaltningen af kommunens gemensamma egendom, kassor och tillgångar; verkställa debitering och uppörd af de till fyllande af kommunens gemensamma behof beslutade utskylder samt upptaga kommunens öfriga inkomster; afgifva infortrade betänkanden uti kommunens angelägenheter; samt handhafva och tillämpa de af kommunen beslutade, vederbörligen fastställda stadgar, rörande sedlighet, sundhet, säkerhet och ordning inom kommunen, äfvensom allt hvad enligt allmänna författningar uti dessa eller andra ämnen nu är till socknenämnds handläggning öfverlämnadt.»

Redan vid tidpunkten för kommunalförfattningarnas utfärdande hade Sålunda kommunalnämnden fått sig tillagda synnerligen betydande uppgifter och förenade i sig befogenheter, som i städerna tillhörde både magistrat, drätselkammare och särskildt tillsatta styrelser. Kommunalnämndens arbetsbörd har emellertid sedermera i betydlig grad ökats både genom kommunernas egen utveckling och vidgandet af området för samhällelig verksamhet. Detta senare förhållande framstår tydligt däruti, att kommunalnämnden genom särskilda författningar tillagts inseendet öfver eller handläggningen af en rad olika ärenden, som ursprungligen ej ansågos vara af kommunal natur.

Sålunda har genom lagen om skogsaccis den 18 september 1909 uppdragits å kommunalnämnden att verkställa taxering till skogsaccis. Denna taxering kan dock efter beslut af kommunalnämnden verkställas af ordföranden jämte utsedda delegerade af nämnden. Kommunalnämnden skall jämväl förvalta skogsaccisfonden. — I de kommuner, där ej särskild hälsovårdsstyrelse finnes, har kommunalnämnden också att utöfva tillsyn öfver minderårigas användande vid fabrik, handverk eller annan handtering enligt förordningen den 18 november 1881 och öfver minderårigas och kvinnors användande till arbete i industriellt yrke enligt lagen den 17 oktober 1900. Enligt lagen om fosterbarns vård den 6 juni 1902 har kommunalnämnden i de kommuner, där ej särskild hälsovårdsnämnd finnes, att ägna särskild omsorg åt fosterbarn till skydd för deras hälsa och lif. — Kommunalnämnden tillkommer också att i kommuner, där ej hälsovårdsnämnd finnes,

utöfva närmaste tillsynen öfver hvad till förekommande och hämmande af smittosamma husdjurssjukdomar bör iakttagas enligt förordningen den 9 december 1898. Slutligen har kommunalnämnden att lämna vissa statistiska redogörelser, främst den redogörelse, som hvarje år skall afgifvas rörande kommunernas fattigvård och finanser efter förordningen den 17 april 1874 och kungl. skrivelserna den 30 december 1874 och den 12 november 1875.

Kommunalnämndens arbetsbördor torde därför kunna anses betydligt ökad i jämförelse med hvad den var vid tiden för kommunalförfattningarnas utfärdande. Särskildt i kommuner med stor folkmängd och med industriella anläggningar torde numera kommunalnämndens arbetsbördor vara synnerligen omfattande och i vissa fall kunna anses motsvara den, som åligger de verkställande organen i många af Sveriges mindre städer. I dessa städer torde emellertid i regeln aflönade tjänstemän biträda de kommunala förtroendemännen vid ärendenas handläggning, under det att däremot i landskommunerna anställande af kommunala tjänstemän hittills åtminstone endast undantagsvis ägt rum.

Kommunalnämndsordförandens arbetsbördor.

Den kommunala arbetsbördan hvilar därför inom landskommunen i allt väsentligt på kommunalnämndens ledamöter och främst den af kommunalstämman inom nämnden valde ordföranden, som enligt § 51 i förordningen om kommunalstyrelse på landet dessutom särskildt åligger att vid kommunalnämndens sammanträden föra protokoll eller vara för dess ordentliga förande ansvarig, ombesörja skriftväxlingen, emottaga alla till nämnden ställda skrivelser och framställningar, ansvara för räkenskapernas ordentliga förande och vårda nämndens handlingar samt öfver dem hålla register. Då därtill kommer, att han i egenskap af ordförande har att sätta sig in i de många olika ärenden, som åligga nämnden, och säkerligen i många fall har att åtminstone i sista hand tillse verkställigheten af de åtgärder, som kommunalnämnden och väl äfven kommunalstämman beslutat, så torde den arbetsbördor, som numera åligger en kommunalnämndsordförande, kunna anses vara af betydande omfattning, särskildt i större och folkrikare kommuner.

Med hänsyn till dessa ofvanberörda förhållanden synes det utskottet, att kommunalnämndsordförandens arbetsbördor genom de senaste årtiondenas utveckling betydligt ökat. Han är visserligen fortfarande en oafflönad kommunal förtroendemän, men den arbetsbördor, som åligger honom, har åtminstone i de större kommunerna fått en omfattning, som i viss grad torde motsvara de aflönade tjänstemännens i våra mindre stadskommuner.

Ersättning åt kommunalnämndsordförande.

Efter § 51 i förordningen om kommunalstyrelse på landet har kommunalnämndsordföranden ej att uppbära annan ersättning än den godtgörelse för skrifmaterialier, postporto samt skrivare- och räkenskaps hjälp,

som af kommunalstämman kan anslås. Enligt detta stadgande är sålunda den ersättning, som ordföranden lagligen har att uppbära, af ganska begränsad omfattning. Emellertid har genom Kungl. Maj:ts utslag i särskilda mål en större frihet lämnats för kommunalstämmorna att godtgöra särskilda utgifter för kommunalnämndsordförande. Genom det kungl. brefvet den 1 juli 1864 har sålunda Kungl. Maj:t förklarat, att det af kommunalstämman efter § 51 beviljade anslag till skrifmaterialier m. m. ägde kommunalnämndsordföranden utan redovisningsskyldighet disponera, så mycket hellre »som nämnda § ej föranleder därtill, att klaganden skulle kunna utöfver ofvan omförmälda göromål (de i § 51 omnämnda) belastas med en särskild räkenskapsföring för redovisande af anslagets användning, och församlingen i allt fall hade sig obetaget att, därest den ansåg anslaget vara för högt, detsamma nedsätta.» Genom nådiga resolutionen den 14 januari 1871 har Kungl. Maj:t förklarat, att det stod kommunalnämndsordföranden öppet att, om det skulle visa sig, att för honom vid skötandet af ordförandeskapet uppstode utgifter, hvilka icke blefve ersatta af det honom utaf kommunalstämman medgifna anslag, särskildt utföra talan om sådana utgifters ersättande (i detta fall »ersättning för resor och andra bestyr, som möjligen kunde uppstå utom kommunen»).

Hvad Kungl. Maj:t i dessa båda särskilda mål förklarat innebär i viss mån en utvidgning af de snäva gränser, som § 51 uppdragit i fråga om ersättning åt kommunalnämndsordförande. Därigenom, att särskild redovisning för användande af anslag enligt § 51 i förordningen om kommunalstyrelse på landet ej behöfver lämnas, har möjlighet öppnats för kommunerna att bevilja kommunalnämndsordförandena ersättning för skrifmaterialier, postporto samt skrifvare och räkenskapshjälp i afrundade summor och till sådana belopp, att äfven ersättning kan anses lämnad, åtminstone i någon mån, äfven för med ordförandeskapet förenade besvär. När vidare Kungl. Maj:t lämnat ordförande öppet att väcka ersättningsanspråk, om det visade sig, att för honom vid skötandet af ordförandeskap uppstode utgifter, som icke blefve godtgjorda af det honom af kommunalstämman medgifna anslag, synes Kungl. Maj:t hafva medgifvit möjligheten för ordförande att utfå ersättning för med ordförandeuppdraget förenade direkta kostnader, äfven om dessa ej tillhörde något af de i § 51 särskildt uppräknade fallen.

Å andra sidan har Kungl. Maj:t genom resolutioner i särskilda besvärsmål uttalat sig mot en alltför vid tolkning af bestämmelserna i § 51 af förordningen om kommunalstyrelse på landet. Då en kommun tillerkänt kommunalnämndens ordförande 1,000 kronor i »årligt arfvode» och sagda belopp blifvit bestämdt i afsikt att därmed bereda honom ersättning jämväl

för det med utöfvande af ordförandebefattningen förenade besvär, har Kungl. Maj:t genom nådiga resolutionen den 8 februari 1878 på grund af stadgandet i § 51 af förordningen om kommunalstyrelse på landet undanröjt kommunalstämmans beslut härom. Då en kommun tillerkänt ordföranden förutom 75 Rdr i ersättning för skrifmaterialier, postporto, skrifvare- och räkenskapshjälp, ett särskildt belopp af 125 Rdr i ersättning, har Kungl. Maj:t genom resolution den 25 oktober 1872 upphäft kommunalstämmans därom fattade beslut.

Genom dessa resolutioner har sålunda Kungl. Maj:t uttalat, att ett särskildt arfvode utöfver den i § 51 omnämnda ersättningen lagligen ej kan beviljas kommunalnämndens ordförande, vare sig så, att arfvodet beviljas fristående, eller så att det förenas med ersättningen för skrifmaterialier m. m. till ett visst högre, afrundadt belopp.

Att emellertid ej hinder möter för beviljande af särskildt arfvode åt kommunalnämndens ordförande, om ock i annan egenskap än såsom sådan, synes framgå af den nådiga resolutionen den 9 juli 1881. Kommunalstämman i Vester Fernebo hade beslutit, att det till ett belopp af 100 kronor bestämda arfvodet till kommunalstämmans ordförande skulle upphöra, att däremot det i förslaget till kommunens utgifts- och inkomststat med 200 kronor upptagna arfvodet till kommunalnämndens ordförande skulle kvarstå, att till kommunalnämnden skulle såsom byggnadsföreståndare för kommunens allmänna hus utbetalas ett arfvode af 100 kronor per år, och att ordföranden i fattigvårdsstyrelsen ägde åtnjuta ett årligt arfvode från kommunens medel af 100 kronor. Detta kommunalstämmans beslut öfverklagades, och anfördes bland annat, att, enär ordföranden i kommunalnämnden särskildt godtgjort sig för postporto, men det belopp af 200 kronor, som kommunalstämman beviljat honom, vore afsedt att utgöra godtgörelse för bland annat dylik utgift, beslutet i denna del måtte rättas sålunda, att sagda såsom »arfvode» beviljade belopp skulle utgöra ersättning för skrifmaterialier, postporto samt skrifvare- och räkenskapshjälp. Dessutom anfördes, dels att kommunalnämnden ej ägde uppbära ersättning i egenskap af byggnadsföreståndare för kommunens allmänna hus, äfven om densamma, såsom här vore fallet, öfverlätit denna skyldighet på enskild person, dels att, emedan kommunalnämnden tillika vore kommunens fattigvårdsstyrelse, det ordföranden i sagda styrelse tillagda särskilda arfvode af 100 kronor borde ur staten utgå. I sitt utslag den 16 februari 1881 förklarade Konungens befallningshafvande i Västmanlands län, att, som kommunalstämman af gällande författning måste anses oförhindrad ej mindre att till ordförande i kommunalnämnd samt kommunens förtroendemän, såsom ordförande i fattigvårdsstyrelse och byggnadsföreståndare, anslå och låta utbetala visst årligt arfvode, hvilket dock, hvad

rörde kommunalnämndens ordförande, jämlikt 51 § i förordningen om kommunalstyrelse på landet borde utgöra ersättning för skrifmaterialier, postporto samt skrifvare- och räkenskapshjälp, hvarutinnan kommunalstämman otvifvelaktigt ägde besluta, att därtill skulle utgå ett visst belopp, samt att postporto eller tryckning af blanketter m. m. dylikt skulle därutöfver efter särskild räkning godtgöras, än äfven att indraga ett tillförene utgående arfvode till kommunalstämmans ordförande, skäl ej föreläge att upphäfva kommunalstämmans beslut. Sedan besvär anförts öfver Konungens befallningshafvandes utslag, fann Kungl. Maj:t icke skäl föreligga, som kunde föranleda ändring i ifrågavarande utslag.

I fråga om den ersättning, som utgår till kommunalnämndens ordförande, vill utskottet slutligen tillägga, att efter § 44 i lagen om skogsaccis den 18 september 1909 är stadgadt, att af skogsaccismedlen skall efter kommunalstämmans pröfning utgå skäligen ersättning till kommunalnämndens ordförande för hans besvär med taxeringsarbetet, och att kostnad för blankettryck, postafgifter och andra nödiga utgifter skola därutöfver af dessa medel gäldas. I detta särskilda fall synes lagstiftaren ej hafva funnit det vara med det kommunala förtroendeuppdragets natur oförenligt att bevilja skäligen ersättning för med uppdraget förenade besvär.

Både med hänsyn till hvad vid föregående tillfällen förekommit vid ifrågavarande spörsmåls behandling inom Riksdagen och särskildt på grund af de omständigheter, hvarom utskottet här ofvan erinrat, har utskottet funnit grundad anledning föreligga att, såvidt som det vore möjligt, söka utröna, i hvilket omfång kommunalnämndsordförande åtnjuta ersättning. Då till utskottets kännedom kommit, att af Statistiska Centralbyrån åvägabragts en ännu ej till trycket befordrad utredning i fråga om de aflöningsförmåner, som år 1905 åtnjötos af samtliga innehafvare af kommunala tjänstebefattningar, trodde sig utskottet i ifrågavarande utredning finna det under nuvarande förhållanden bästa möjliga material för frågans bedömande. På grund häraf har utskottet hos den efter § 46 riksdagsordningen förordnade statsrådsledamot anhållit, att från Statistiska Centralbyrån måtte införskaffas dels fullständiga uppgifter, hämtade från ifrågavarande undersökning rörande kommunalnämndsordförandes lön, arfvode, tjänstgöringspenningar och ersättning för pensner, dels ock uppgift å de särskilda kommunernas folkmängd år 1905 — detta sistnämnda för att möjliggöra jämförelser mellan storleken af ersättningens belopp i de särskilda kommunerna. Ifrågavarande uppgifter hafva skyndsamt ställts till utskottets förfogande, och finnas de i form af sammandrag bilagda utskottets förevarande utlåtande.

Efter det särskilda formulär, som af Statistiska Centralbyrån utsändes till de olika kommunerna skulle uppgifter lämnas rörande vederbörande

tjänsteinnehafvares lön (aflöning), arfvode, tjänstgöringspenningar, hyresersättning, ersättning för andra naturaförmåner, sportler, naturaförmåner och anslag till skrifbiträde, skrifmaterialier och dylikt. I fråga om ersättning till kommunalnämndsordförande har Statistiska Centralbyrån i sina till utskottet öfverlämnade uppgifter upptagit fyra anslagstitlar, nämligen »lön», »arfvode», »anslag till skrifbiträde, skrifmaterialier och dylikt» samt »i öfrigt» såsom framgår af tabellbilagan.

Inom de olika länen uppgafs lön, arfvode, anslag till skrifbiträde skrifmaterialier m. m. enbart eller några af dessa anslagstitlar i förening samt ersättning i öfrigt i det antal kommuner, som sammanställningen i tabell I anger.

Af tabellen framgår sålunda, att någon som helst ersättning ej uppburits af kommunalnämndsordförande i 76 kommuner. De flesta af dessa kommuner hafva emellertid varit små. I ett fåtal större kommuner, såsom t. ex. Hyllie kommun med Limhamns köping i Malmöhus län, Rämens kommun i Värmlands län m. fl., torde särskilda förhållanden, såsom förekomsten af någon särskild kommunal tjänsteman, hafva onödiggjort särskildt anslag till kommunalnämndsordförande. — I 556 kommuner utginge anslaget till kommunalnämndsordföranden under titel af lön och i 321 under titel af arfvode. Då i dessa kommuner åtminstone ej uppgifvits något särskildt anslag till skrifmaterialier m. m., torde det kunna förutsättas, att kommunalnämndsordföranden med sin lön, resp. arfvode, bekostade de direkta utgifter, som voro förbundna med uppdraget. Det synes emellertid uppenbart, att de under nämnda titlar utgående beloppen af kommunerna själfva icke uppfattas såsom enbart eller kanske icke ens såsom hufvudsakligen ersättning för dessa utgifter, och att inom de samma äfven inrymmes ersättning för själfva arbetet. Om detta är förhållandet i alla de nu ifrågavarande kommunerna, äfvensom hvilken del af anslaget som i hvarje sådant fall kan återstå såsom ersättning för arbetet, sedan de med uppdraget förenade kostnaderna blifvit bestridda, framgår icke af de föreliggande statistiska uppgifterna. — I 1,296 kommuner utginge anslaget under titel af anslag till skrifbiträde, skrifmaterialier m. m., d. v. s. i enlighet med den efter § 51 af förordningen om kommunalstyrelse på landet enda lagliga formen. I motionen vid föregående års riksdag erinrades, att anslag till skrifbiträde m. m. beviljades ordförande, fastän det vore känt, att han ej begagnade sig af sådan hjälp. I hvilken utsträckning detta varit fallet kan ej med ledning af det föreliggande materialet utrönas; i många fall synes emellertid anslaget hafva den storlek, att det torde, om med ordförandeuppdraget förenade direkta kostnader frånräknas detsamma, äfven kunna betäcka de med uppdraget förenade besvär. I 252 af dessa 1,296 kommuner uppgår anslaget till 300 kronor och därutöfver. I flera fall är, såsom fram-

Tabell I.

L ä n.	Antal kommuner.	Enbart lön.	Enbart arfvode.	Enbart skrifbiträde, skrifmaterialier m. m.	Lön + arfvode.	Lön + skrifmaterialier m. m.	Arfvode + skrifmaterialier m. m.	I öfrigt.	Utan ersättning.
Stockholms län	110	16	15	68	—	2	6	4	3
Uppsala län	85	16	15	42	—	4	4	2	4
Södermanlands län	91	5	8	61	—	2	8	—	7
Östergötlands län	149	10	24	105	—	5	3	3	2
Jönköpings län	127	45	15	55	—	7	4	1	1
Kronobergs län	85	20	14	46	—	3	—	—	2
Kalmar län	101	31	11	55	—	1	2	3	1
Gottlands län	92	20	20	39	1	5	4	2	3
Blekinge län	35	3	2	25	—	1	1	2	3
Kristanstads län	143	20	18	98	—	—	2	3	5
Malmöhus län	241	36	35	153	—	3	5	4	9
Hallands län	86	28	9	46	—	—	1	4	2
Göteborgs och Bohus län	87	14	14	49	—	5	2	1	3
Älfsborgs län	220	98	21	84	1	10	2	5	4
Skaraborgs län	260	91	30	112	—	9	6	10	12
Värmlands län	87	22	3	54	1*	—	3	2	4
Örebro län	58	6	6	38	—	2	1	1	5
Västmanlands län	68	12	7	43	—	—	4	1	2
Kopparbergs län	47	5	6	30	—	2	3	8	1
Gäflleborgs län	47	11	6	22	2	2	3	3	1
Västernorrlands län	63	21	10	29	—	3	—	7	—
Jämtlands län	59	22	17	16	1**	—	1	3	2
Västerbottens län	24	2	7	15	—	—	—	—	—
Norrbottnens län	21	2	8	11	—	—	—	—	—
Summa	2,386	556	321	1,296	6	66	65	69	76

* Dessutom 25 kr. i anslag till skrifmaterialier, skrifbiträde m. m.

** > 15 > > > > > > > >

går af de infordrade uppgifterna, häri inbegripet arfvode åt kommunalnämndsordföranden i hans egenskap af ordförande i fattigvårdsstyrelse, och torde i detta hänseende anslaget karaktär af särskildt arfvode vara tydlig. I det öfvervägande flertalet fall hafva anslag under denna titel ägt rum i rund summa, hvadan skäl synes föreligga att antaga, att i dessa fall i regel någon

räkning på ersättning från kommunalnämndsordförande ej inlämnats. Vid sådant förhållande kan uppenbarligen ej konstateras, huru stor kostnad, som skrifmaterialier, postporto, skrifbiträde och räkningshjälp belöpa sig till.

I 66 kommuner har kommunalnämndsordförande beviljats både lön och anslag till skrifmaterialier m. m., i 65 kommuner både arfvode och anslag till skrifmaterialier, i 2 kommuner både lön, arfvode och anslag till skrifmaterialier och i 4 kommuner både lön och arfvode. Dessutom förekom i ytterligare några kommuner anslag under titeln »I öfrigt» i förening med lön, arfvode eller anslag till skrifmaterialier m. m. Sålunda utgick till kommunalnämndsordföranden i Bro kommun i Göteborgs och Bohus län 175 kronor såsom »personligt tillägg» utöfver särskildt beviljad arfvode å 125 kronor, och i Östervallsskogs kommun af Värmlands län 200 kronor som »gratifikation» utöfver 100 kronor i lön. I fyra kommuner erhöll kommunalnämndsordförande jämförelsevis hög ersättning under namn debiterings- och uppbördsprovision: i Falu landskommun af Kopparbergs län 1,264 kronor utöfver 800 kronor i anslag till skrifmaterialier m. m., i Huseby kommun i samma län 303 kronor förutom 800 kronor i arfvode och 50 kronor i anslag till skrifmaterialier m. m., i Öster Fernebo kommun af Gäfleborgs län 1,246 kronor förutom 550 kronor i anslag till skrifmaterialier m. m. och i Hässjö kommun af Västernorrlands län 235 kronor förutom 200 kronor i anslag till skrifmaterialier m. m. Vare sig ersättning utgår såsom lön eller arfvode eller under något särskildt namn, såsom i de sistnämnda fallen, utöfver anslag till skrifmaterialier m. m., torde sådan ersättning sakna grund i stadgandet i § 51 af förordningen om kommunalstyrelse på landet.

*Samman-
ställning
och yrkande.*

Af hvad utskottet sålunda anfört, torde framgå både att kommunalnämndsordförandens arbetsbörda numera på åtskilliga ställen är af den omfattande beskaffenhet, att samhället ej skäligen kan utan särskild ersättning kräfvat dylikt arbete af någon medborgare, och att stadgandet i § 51 af förordningen om kommunalstyrelse på landet på grund af detta förhållande i ett stort antal kommuner tillämpas antingen så, att anslaget till skrifmaterialier m. m. också innebär ersättning för med uppdraget förenade besvär, eller så, att ersättningen till kommunalnämndsordföranden uppfattas såsom väsentligen utgörande lön eller arfvode. Efter utskottets mening är därför en ändring af § 51 i förordningen om kommunalstyrelse på landet af behovet påkallad.

För lösande af denna i flera hänseenden betydelsefulla fråga, synas erbjuda sig två olika sätt att gå tillväga, nämligen antingen att medgifva kommun rätt att under vissa förhållanden tillerkänna kommunalnämndsordförande ersättning för med uppdraget förenade besvär, eller att öfverflytta kommunalnämndsordförandens nuvarande arbetsbörda

på en särskild kommunal tjänsteman. Denna senare utväg torde i viss utsträckning hafva användts i stadskommunerna, då på grund af samhällets utveckling och stegrade kraf särskilda kommunala funktioner öfverlämnats till aflönade kommunala tjänstemän, hvilka under de kommunala förtroendemännens öfverinseende hafva att fullgöra det mera tidsödande och i tekniskt afseende kräfvande af det kommunala arbetet. Denna lösning af det föreliggande spørsmålet synes emellertid utskottet i flera hänseenden vara otillfredsställande för landskommunerna. Efter utskottets mening bör det nämligen lämnas kommunerna full frihet att besluta, huruvida de böra inrätta kommunala tjänstebefattningar och på dem öfverflytta någon del af kommunalnämndsordförandens göromål, eller huruvida de böra bibehålla kommunalnämndsordförandeinstitutionen i dess nuvarande omfattning. Det förefaller därjämte utskottet, att en särskild föreskrift i förordningen om kommunalstyrelse på landet om inrättande af en aflönad kommunal tjänstebefattning skulle med hänsyn till ett stort antal kommuner af mindre omfattning ej vara välbetänkt, då de göromål som åligga kommunalnämndsordföranden inom dessa kommuner visserligen äro för små för att påkalla någon särskild tjänsteman, men å andra sidan för stora för att man af en förtroendemän skulle kunna kräfvat arbete utan särskild ersättning.

Utskottet har därför stannat vid den meningen, att kommunen bör hafva rätt att under vissa förhållanden och på vissa villkor tillerkänna kommunalnämndsordföranden ersättning för med uppdraget förenade besvär, samt att därutöfver särskildt godtgöra honom för de med uppdraget förenade direkta kostnaderna och sålunda äfven för sådana, som ej omnämnas i § 51 i förordningen om kommunalstyrelse på landet. Utskottet anser i likhet med motionären, att dessa spørsmål på grund af deras omfattning och betydelse lämpligast utredas genom Kungl. Maj:ts försorg.

Då efter utskottets mening ersättning åt kommunalnämndsordförande icke bör beredas i andra fall, än då ordförandens göromål äro af sådan omfattning, att arbete utan ersättning skäligen ej kan krävas, torde böra genom den afsedda undersökningen utrönas, först under hvilka villkor kommun öfverhufvud bör kunna anslå ersättning åt ordförande, och vidare, under förutsättning att arfvode beviljas, viss begränsning af storleken af detsamma. Det torde kunna ifrågasättas, huruvida icke kommunernas folkmängd och storlek kunna anses vara en lämplig utgångspunkt vid afgörandet af dessa frågor. Åtminstone synes det framgå af den af Statistiska Centralbyrån föranstaltade undersökningen, som om de nuvarande ersättningsbeloppens storlek i viss grad svarade mot

kommunernas folkmängdstal, om man beräknar beloppen och folkmängden i medeltal per kommun inom de särskilda länen, såsom framgår af tabell II.

Sammanställningen ådagalägger, att de högre ersättningsbeloppen förekomma inom län, hvilkas kommuner i medeltal hafva en stor befolkning, och de lägre ersättningsbeloppen i län, där kommuner i medeltal hafva en liten befolkning.

Slutligen torde också i ett eventuellt lagförslag betryggande garantier böra uppställas till förekommande af missbruk af den rätt till ersättning,

Tabell II.

Medeltal invånare och medeltal ersättning åt kommunalnämndsordförande pr kommun, i olika län.

L ä n.	Medeltal invånare pr kommun.	Medeltal ersättning i kronor åt kommunalnämndsordf. pr kommun.
Stockholms län	1,533	188
Uppsala län	1,136	110
Södermanlands län	1,549	133
Östergötlands län	1,463	150
Jönköpings län	1,372	107
Kronobergs län	1,750	139
Kalmar län	1,881	155
Gottlands län	483	43
Blekinge län	3,115	180
Kristianstads län	1,396	131
Malmöhus län	1,145	137
Hallands län	1,318	144
Göteborgs och Bohus län	2,248	216
Älfsborgs län	1,115	95
Skaraborgs län	796	73
Värmlands län	2,549	256
Örebro län	2,919	237
Västmanlands län	1,720	221
Kopparbergs län	4,453	527
Gäflleborgs län	4,231	524
Västernorrlands län	3,355	370
Jämtlands län	1,796	215
Västerbottens län	6,098	352
Norrbotens län	6,534	755
Hela riket	1,695	167

som kan komma att medgifvas, och bör i samband därmed jämväl den rätt till godtgörelse för med uppdraget förenade direkta kostnader, som redan nu är stadgad eller därutöfver kan komma att beviljas, noga begränsas, så att icke missbruk af denna godtgörelse kommer att äga rum, såsom nu understundom torde vara fallet.

På grund af hvad sålunda anförts hemställer utskottet,

att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida och under hvilka villkor det må medgifvas kommuner å landet att åt ordförande i kommunalnämnden anslå särskild godtgörelse för med uppdraget förenadt besvär samt för kostnader jämväl i andra fall än de i § 51 af förordningen om kommunalstyrelse på landet omförmälda, samt till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 8 maj 1911.

På utskottets vägnar:

ERNST TRYGGER.

Reservationer:

af herr *Trygger*, som anförde:

Jag måste för min del fasthålla vid den principen, att kommunala förtroendeuppdrag icke böra vara aflönade. Då jag emellertid hyser den förvissningen, att en blifvande utredning skall ådagalägga, att man utan öfvergifvande af denna principiella ståndpunkt skall vara i stånd att lindra den börda, som uppdraget att vara kommunalnämndens ordförande otvifvelaktigt i många fall kan innebära för den, som erhållit detta förtroendeuppdrag, har jag icke velat sätta mig emot den skrifvelse, hvarom utskottet gjort hemställan;

af herrar *Sjöholm, Bellinder, Ekman, greve von Rosen* och herr *Zimdahl*, som instämt med herr Trygger;

af herr *Clason*, som anført:

På sid. 13 ff. i sitt utlåtande har utskottet hänfört sig till en af Statistiska Centralbyrån verkställd utredning rörande de anslag, som 1905 utgingo till samtliga innehafvare af kommunala tjänstebefattningar, och har ur densamma bland annat sökt draga vissa slutsatser angående de olika former, under hvilka kommunalnämndsordförandena nämnda år åtnjöto ersättning. Utskottet har sålunda med ledning däraf såväl i tabellarisk form som genom åtskilliga reflektioner sökt belysa i hvad mån denna ersättning vore »lön», »arfvode», »anslag till skrifbiträde, skrifmaterialier m. m.» eller olika föreningar af dessa anslagstitlar, och utskottet har på denna uppdelning sökt grunda ett bedömande, i huru stort antal kommuner denna ersättning utgått, såsom utskottet yttrar å sid. 14, »i enlighet med den efter § 51 af förordningen om kommunalstyrelse på landet enda lagliga formen». Detta antal uppgifves till 1,296, hvaremot till andra former — hvilka enligt nyss citerade uttryck alltså måste vara lagstridiga — räknas 556 kommuner med »lön», 321 med »arfvode», 6 med »lön + arfvode», 66 med »lön + skrifmaterialier m. m.», 65 med »arfvode + skrifmaterialier m. m.» o. s. v.

De primäruppgifter, som föreligga, berättiga emellertid enligt min uppfattning icke till någon sådan uppdelning med anspråk på giltighet. Den statistiska utredning, på hvilken den grundats, har haft till uppgift att anskaffa redogörelser »för de från stat, kyrka och kommun utgående aflöningar och pensioner» eller, såsom öfverskriften å frågeformulären lyder: »Uppgift till aflönings- och pensionsstatistik. Aflöningsförmåner år 1905», och de formulären åtföljande utförliga reglerna för uppgifternas meddelande gifva en mängd erinringar om huru alla tjänstebefattningar och aflöningsförmåner skulle medtagas, men de markera ingenstädes vikten af att de för kommunala förtroendemän eventuellt utgående anslagsbeloppen blefve efter någon enhetlig grund uppdelade på »lön (aflöning)», »arfvode», »ersättning för skrifbiträde» o. s. v., och säkra slutsatser rörande en sådan uppdelning lära under sådan förhållanden svårigen kunna dragas af de inkomna uppgifterna. Enbart den omständigheten att formulären hafva särskilda kolumner för »kontanta aflöningsförmåner under 1905» (med underrubrikerna lön (aflöning), arfvode, tjänstgöringspenningar (dagtraktamente), ersättning för andra naturaförmåner, ålderstillägg), för »sportler år 1905», för »naturaförmåner (bostad, lyse, ved, kost, beklädnad, tvätt o. s. v.)», för »anslag till skrifbiträde, skrifmaterialier o. dyl.», för »före-

ning med annan och hvilken tjänst», för »tjänstgöring i samma befattning i en eller flera andra kommuner» och för »rättighet till pension», torde nämligen icke gifva någon garanti för att den ifrågavarande uppdelningen på olika håll verkstälts efter samma och riktiga principer.¹ Af Statistiska Centralbyråns egna bearbetare af materialet lär också, efter hvad som meddelats mig, saken uppfattas på detta sätt; man hade först afsett att vid bearbetningen sammanföra nu ifrågavarande uppgifter i två kolumner, nämligen dels »lön» i en, dels »arfvode eller expensmedel», men man har på grund af primärmaterialets oanvändbarhet för en dylik uppdelning sedermera frångått denna tanke och lærer nu afse att sammanföra allt under den gemensamma rubriken »lön, arfvode eller expensmedel».

Ett närmare studium af primäruppgifterna bestyrker ytterligare uppdelningens ohållbarhet.

Studerar man härad för härad, finner man oupphörligen uti bredvid hvarandra liggande socknar ungefär samma eller inbördes jämförliga belopp uppförda såsom de för kommunalnämndsordförandena anslagna, men i den ena socknen under titeln »lön», i grannsocknen under titel »arfvode», i den tredje under titeln »anslag till skrifbiträde» etc., på ett sätt, som tydligen gifver vid handen att dessa olika titlar i själfva verket blott äro olika namn för samma sak. När t. ex. för Erlinghundra härad af Stockholms län vid två socknar talas om blott »lön» å resp, 100 och 125 kr., vid en socken om blott »arfvode» å 60 kr. och i fem socknar om blott »anslag till skrifbiträde», växlande från 50 till 125 kronor; när Norunda härad af Uppsala län uppträder med en socken med »lön» af 125 kronor, en med »arfvode» å 150 och tre med skrifbiträdesanslag å resp. 100, 200 och 325; när i Tveta härad af Jönköpings län fem socknar representeras af »lön» från 50 till 100 kr., tre af »arfvode» från 75 till 350 och sju af »anslag till skrifbiträde» från 49 till 250; när i Gäsene härad af Älfsborgs län elfva socknar uppgifvas hafva »lön» varierande å olika belopp mellan 5 och 60 kronor, en »arfvode» på 40 kronor och tio »anslag till skrifbiträde» m. m., växlande från 10 till högst 50 kronor — och på liknande sätt förhåller det sig hela statistiken igenom — så ligger det för öppen dag, att den verkliga åtskillnaden mellan dessa anslag endast ligger i de titlar, hvarunder de råkat uppföras i formulären, men alldeles icke i något sakförhållande, som skulle berättiga att i löne- och arfvodesbeloppen mera

¹ Det är påfallande att i formulären Kommunalförordningens uttryckssätt i § 51 ingenstädes ordagrant återfinnas, ej heller denna paragraf på något annat sätt bringas i erinring.

än i anslagen för skrifbiträde etc. inlägga föreställningen om direkt ersättning äfven för besvär med ämbetsförvaltningen.

I flere af de län, som enligt utskottets tabell I hafva det proportionsvis största antalet kommuner med »lön» eller »arfvode», såsom t. ex. Jönköpings, Älfsborgs och Skaraborgs, äro för öfrigt också dessas belopp i stort sedt tämligen obetydliga. Af Jönköpings läns 60 »löner» och »arfvoden» stanna sålunda 43 under 100 kr., medan 33 af dess 55 skrifbiträdesanslag växla från 100 till 350 kronor, d. v. s. i regel äro högre; af Älfsborgs läns 119 »löner» och »arfvoden» stanna 90 under 100 kronor däraf 69 mellan 5 och högst 50 kronor; och af Skaraborgs läns 121 »löner» och »arfvoden» stanna icke mindre än 103 vid belopp å högst 75 kronor, däraf det stora flertalet mellan 10 och 50 kronor. Att i dessa ringa belopp på grund af deras namn se något annat än ersättning för skrif- och räkenskapsbiträde, skrifmaterialier och postporto, d. v. s. den »lagliga formen» för ersättning, att i stället, såsom utskottet yttrar (sid 16), de skulle i kommunerna »uppfattas såsom väsentligen utgörande lön eller arfvode», hvarmed utskottet menar ersättning för besvär, saknar gifvetvis hvarje fog.

Att för primäruppgifternas insändare någon saklig skillnad icke förelagat mellan de olika titlarna »lön», »arfvode» och »anslag till skrifbiträde» etc., göres äfven af andra förhållanden påtagligt. Formulären hafva på baksidan en rubrik för »anmärkningar», bland hvilka stundom antecknats exempelvis data för kommunalbeslut, angående olika tjänstemäns ersättningsbelopp o. d., och det förekommer då icke sällan, att där användas andra beteckningar i frågan än den af samma person förut gjorda tabelluppgiften, så att mot tabellens »anslag till skrifbiträde» etc. i anmärkningen svarar beteckningen »arfvode» eller »aflöning» o. s. v. Från vissa kommuner föreligga dublettuppgifter, afgifna för samma år, och det kan då inträffa, att alldeles samma belopp i den ena uppgiften kallas »lön» och i den andra »arfvode» eller i den ena »arfvode» och i den andra »anslag till skrifbiträde» o. s. v.

Utskottets tabell påpekar också en del fall, då jämte »lönen» eller »arfvodet» äfven funnits »anslag till skrifmaterialier m. m.», och utskottet framhåller (sid. 16), att i dessa fall, då »ersättning utgår såsom lön eller arfvode — — — utöfver anslag till skrifmaterialier m. m., torde sådan ersättning sakna grund i stadgandet i § 51 af förordningen om kommunalstyrelse på landet». Äfven denna slutsats torde vara ganska omtvistlig. Atminstone i de icke få af dessa fall, i hvilka anslaget »till skrifmaterialier m. m.» är begränsadt till 2—10 kronor, har det tydligtvis, såsom också i vissa primäruppgifter betonas, endast afseende på verkliga skrifmaterialier

och kanske postporto, och den lilla »lön» eller »arfvode», som dessutom utgår, kan i många fall förmodligen sägas utgöra just den författningsenligt tillåtna ersättningen för skrifbiträde och räkenkapshjälp.

Slutligen bör äfven påpekas, att alla »löner» och »arfvoden», som enligt de till utskottet öfverlämnade uppgifterna tillskrifvas kommunalnämndsordförandena, enligt *primäruppgifterna* icke få dit hänföras. I vissa fall äro nämligen dessa belopp i primäruppgifterna upptagna såsom anslagna för vare sig kommunalstämмоordförande eller *fattigvårdsstyrelsens ordförande*, och den omständighet, att sedermera samne person angifvits utöfva såväl dessa sistnämnda funktioner eller någon af dem som kommunalnämndsordförandebefattningen, berättigar naturligtvis icke att, såsom dock flerstädes skett, hänföra den honom enligt primäruppgifterna såsom stämмоordförande eller fattigvårdsordförande tillerkända ersättningen såsom utgörande ett arfvode för kommunalnämndsordförandebefattningen. Andra uppgifter visa nämligen, att befattningarna icke sällan äro skilda åt och försedda hvar för sig med ersättningsbelopp.

Enligt min uppfattning kunna sålunda ur den af utskotten anförda statistiken tillförlitliga svar alldeles icke hämtas på de af utskottet uppställda frågorna om det inbördes förhållandet mellan olika »lagliga» eller icke lagliga former för kommunalnämndsordförandes ersättning. Detta helt enkelt därför att statistikens primäruppgifter aldrig afsett att ge exakta svar på just dessa frågor. Det vore därför tvifvelsutän ett misstag om utskottets siffror framdeles blefve tolkade såsom ett bevis på det nuvarande verkliga sakläget på detta område inom riket eller dess olika delar, och det är för att söka förebygga detta som jag ansett mig skyldig att bifoga betänkandet ofvanstående kritiska anmärkningar. Af statistiken ådagaläggas icke heller, att nuvarande författningsbestämmelser, med den tolkning de vunnit genom olika kungl. resolutioner, icke skulle vara tillräckliga för att, utan ändring af § 51 kommunalstämмоförordningen, låta kommunalnämndsordförandena komma i åtnjutande af skälig ersättning. Ehuru således icke några synnerligen starka skäl tala för utskottets skrifvelseförslag, anser jag mig dock i likhet med hrr Trygger m. fl., icke böra motsätta mig anordnande af en bättre utredning i frågan än som hittills föreligger.

Det skulle här antecknas, att herrar *von Geijer* och *Almqvist* icke deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet, och att herr *Nyström* ej varit närvarande vid detta utlåtandes justering.

Bilaga.*Sammanräkning länsvís af kommunalnämndsordförändenas aflöningsförmåner jämte kommunernas antal och länens folkmängd år 1905.*

Ann. Uppgifterna afse endast de egentliga landskommunerna, icke köpingar. — Uppgifterna rörande aflöningsförmånerna hafva lämnats i afjämnade kronotal.

Län (landsbygd).	Antal kom- muner.	Folkmängd d. 31/12 1905.	Lön.	Arfvode.	Anslag till skrif- biträde, skrifmate- rialier o. dyl.	I öfrigt.	Summa.
Stockholms län	110	168,667	2,090	3,610	14,796	164	20,660
Uppsala län	85	96,592	1,860	2,085	5,306	60	9,311
Södermanlands län . .	91	140,951	655	2,470	8,843	—	11,968
Östergötlands län . . .	149	217,917	2,102	3,590	16,545	53	22,290
Jönköpings län	127	174,201	4,948	1,940	6,657	25	13,570
Kronobergs län	85	148,713	2,675	1,500	7,559	—	11,734
Kalmar län	101	189,944	3,061	1,750	10,691	135	15,637
Gottlands län	92	44,396	1,115	1,060	1,739	9	3,923
Blekinge län	35	109,028	658	550	5,035	38	6,281
Kristianstads län . . .	143	199,655	3,280	2,420	12,909	52	18,661
Malmöhus län	241	275,952	5,445	5,240	22,114	155	32,954
Hallands län	86	113,387	3,717	1,110	7,452	102	12,381
Göteborgs och Bohus län	87	195,602	3,395	3,010	12,190	175	18,770
Älfsborgs län	220	245,317	8,007	2,037	10,780	135	20,959
Skaraborgs län	260	206,692	5,843	2,733	10,352	136	19,064
Värmlands län	87	221,762	3,880	1,570	16,605	235	22,290
Örebro län	58	169,329	1,585	1,625	10,033	501	13,744
Västmanlands län . . .	68	116,984	2,285	1,788	10,923	37	15,033
Kopparbergs län	47	209,295	3,900	3,150	15,393	2,304	24,747
Gäflleborgs län	47	198,879	6,710	5,640	10,760	1,421	24,531
Västernorrlands län . .	63	211,374	6,425	3,915	12,283	672	23,295
Jämtlands län	59	105,938	5,143	3,275	4,040	222	12,680
Västerbottens län . . .	24	146,350	650	2,275	5,525	—	8,450
Norrbottnens län	21	137,219	1,000	4,875	9,975	—	15,850
Summa	2,386	4,044,144	80,429	63,218	248,505	6,631	398,783